

Dündar beg

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar
написано kitapcy | 23 январь, 2025
Dündar beg TARYHY ŞAHSYÝETLER -5:

► DÜNDAR BEG

Dündar beg – Süleýmanşanyň körpe ogly, Ärtogrul gazynyň jigisi, Osman Gazynyň agasydyr. Baş sezon dowam eden «Direliş. Ärtogrul» teleserialynda Dündar begiň ýaşlygyny Batuhan Karajakaýa janlandyrdy. «Direliş. Ärtogrulyň» dowamy hökmünde täze başlanan «Gurulyş. Osman» teleserialynda bolsa onuň keşbini türk aktýory Ragip Savaş janlandyrýar. Taryhda Dündar begiň ölümi dürli-dürli görnüşde rowaýat edilýänem bolsa, onuň öldürilendigi häzirlikçe hakykata iň golaý çaklamadyr.

■ Dündar beg we onuň ölümi

Süleýman şanyň ölüminden soň gaýy boýy ikä bölünipdir. Mundan öňki makalalarymyzda hem aýdysymyz ýaly Gündogdy we Sungur tegin Orta Aziýa dolanypdyr. Ärtogrul beg bilen Dündar beg bolsa günbatara – Anadola tarap süýşüpdirler. Uzaga çeken göç Söwütde we Domaniçe ýerlenenson kiparlapdyr.

Ärtogrul beg ýogalandan soň tire ýene ikä bölünipdir Tiräniň bir bölegi Dündar begiň, bir bölegi-de Osman begiň tarapyna geçipdir. Ýöne Osman beg agalarynyň goldawy bilen gaýy boýunyň begligini eline alypdyr. Dündar beg hem bialaç Osman bege boýun sunmaly bolupdyr.

Dündar beg inisine boýun egmegi daşyndan bildirip durmasa-da, içinden erbet namys eden bolmaly, çünki onuň iň uly maksady tire baştutany bolmak eken. Munuň şeýle bolandygyny taryhçy Neşri habar berýär. Neşride wakalar şeýle beýan edilýär:

«Ärtogrul beg togsan üç ýaşynda bakyýete göç etdi. Ony Söwütde depin etdiler. Kimler Osmany, kimler Osmanyň emmisi (agasy) Dündary beg saýlamak isledi. Emma gaýylar Osmany makul bilip, oňa gizlinlik bilen habar ugratdylar. Bir çukura tüýkürildi. Dündar beg halkyň içine çykanda adamlaryň Osmana bolan

söýgüsini görüp, özüniň beglikden çekilýändigini we Osman bege boýun sunýandygyny mälim etdi.

Aslynda Dünder beg Osman begiň begligine kes-kelläm garşydy. Ol amatly pursaty peýleýärdi. Hatda rowaýat edilmegine görä, Bilejikdäki, Ýarhysardaky türkmen begleriniň Osman bege garşy gurnan dildüwşüginden-de Dünder begiň habary barmyş.

Osman beg dildüwşügi basyp ýatyransoň 1298-nji ýylda agasyny-da öldüripdir...»

Başga bir rowaýat bolsa täze ýerleri eýelemek syýasatyna garşy gidendigi Dünder begiň ölümüne sebäp bolandygyny aýdýar. Sebäbi Osman beg begligi ele alansoň täze ýerleri eýelemegi yzygiderli dowam etdiripdir, ol bu syýasy ugury ýöredip, töweregini gurşap alan tekfurlara garşy jihat etmegi meýilleşdiripdir. Dünder beg muňa diňe bir garşy çykmak bilen çäklenmän, eýsem bökdençlik döretmäge çalyşypdyr. Agasyny özüne garşy howp hasaplan Osman beg bolsa ony öldürmäge mejbur bolupdyr. Tekfurlara garşy uruşmagy oňlamadyk Dünder begiň duşman bilen gizlin ýaranlygynyň hem bolaýmagy gaty ähtimal. Munuň netijesi bolsa onuň ölümüne sebäp bolupdyr.

Haýsy bolanda-da, Dünder beg Osmanly türkmen döwletiniň taryhynda häkimiýet ugrundaky özara göreşiň ilkinji pidasy bolandygy hakykat.

Türkmende «Iki goçuň kellesi bir gazanda gaýnamaz» diýen meşhur aýtgý bar. Dünder begiň özüni alyp barşy Osman Gazynyň döwletli tutumlaryna, şineläp başlap Osmanly çynarynyň boý sürmegine we täze ýerleri eýelemegine päsgelçilik döredipdir. Belki-de, ony aradan aýyrmak mejburyýetinde galynmasa, taryhyň iň şanly türkmen döwleti bolan Osmanly imperiýasyndan söz açmak mümkinem bolmazdy...

Bütün bularyň tersine, «El – eli ýuwar, iki el birigip ýüzi ýuwarlar» diýlen türkmen nakylyna eýerip, şahsy bähbitlerini öňe tutman il-günüň, döwletiň bähbidi bilen boluberende, belkäm, aga-ini bolup nijeme beýik işleri amala-da aşyrardylar. Ýöne näme, «şeýle bolaýýan bolsa gowy bordy...» diýenimiziň peýdasy ýok. Geçmişde häkimiýeti, il-günüň agzybirligini üpjün etmegiň hatyrasyna nijeme türkmen hökümdarlary öz doganlaryny, ogullaryny aradan aýyrmaga mejbur bolupdyrlar. Häkimiýet

ugrunda ata – ogly, ogul -atany, dogan – dogany öldüren
gezekleri az bolmandyr. Taryh munuň ajy mysallaryndan doly.

@ Kitapçylar. Taryhy şahslar